

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:7

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's Gravenhage; Dr K. Pernhout, Vreeland; Prof. Dr P. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meijma, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Broeckstraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 1 Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Uit de Schrift: Vergenoegd. (Philipp. 4: 11b). — Kerkelijk Leven: De werkwijze onzer Synodes. V. Te vergenoegd. — Literatuur en Kunst: Eens schrijvers doel. — Opvoeding en Onderwijs: Sociale opvoeding door de School. — Zending en Evangelisatie: Bestemming en Richting. — Pop-Wet. Schetsen: The Forsyte-Cyclus van John Galsworthy I. — Perschoonw enz.

UIT DE SCHRIFT

Vergenoegd.

Ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben. Philipp. 4: 11b.

Onze tijd is vol met ontevreden mensen. Zeker, ze zijn er alle eeuwen door geweest. Maar vroeger heerschte toch meer de gedachte: alles in ons leven komt van God en zooals Hij doet is wel gedaan.

Al was het deel van duizenden niet overvloedig of smoutig, zij schikten zich in hun lot en waren tevreden! Ja, in schijn.

Want toen het Socialisme opkwam en luide de ontevredenheid predikte, toen bleek wel dat „zich schikken in zijn lot” bij velen niets anders was dan het gevoel van onvermogen om het anders te maken.

Het was geen tevredenheid, geen echte vergenoegdheid.

Die is ook niet uit onze natuur, maar uit Gods Geest.

Voor socialist en communist zijn er geen erger vijanden dan tevreden mensen. Daarom geldt ook van den modernen mensch: „de gansche aarde is vervuld met wrevel”. Waar zijn tevreden mensen?

En wij dan?

Hebben wij als Paulus geleerd vergenoegd te wezen in hetgeen wij zijn?

Als Paulus daarvan spreekt, legt hij zwaren klemtoon op het woord ik. Ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben. Dat is geen zelfverheffing. Want hij eindigt in Christus; die met hem begon en hem nooit verlaat. Hij vermag alle dingen alleen door Christus die hem kracht geeft.

Paulus heeft de ware vergenoegdheid moeten leeren. Dat is een lange en moeilijke leerschool geweest. Vele lessen heeft hij daar ontvangen die tegen vleesch en bloed ingingen. Nu is hij oud. Hij zit in de gevangenis. Vastgeketend aan een soldaat. Van vrijheid beroofd. Geslagen met machteleloosheid. En toch is hij vergenoegd. Dat heeft Gods Geest hem geleerd. Nu mag hij anderen tot leermeester zijn omdat hij zo lang leerjongen geweest is.

Er zijn mensen geweest, wijsgeeren vooral, die door allerlei overleggingen van het verstand en allerlei bespiegelingen der filosofie zichzelf tevredenheid hebben willen leeren, door inperking van behoeften, matigheid, vergelijking met anderen, enz.

Paulus heeft tevredenheid bij Christus geleerd. Daar kunnen ook wij alleen tevredenheid leeren. Door vernieuwing des harten; door genade; door het geloovig aanvaarden van de woorden des Heeren.

Want dit raakt maar niet alleen de uiterlijke omstandigheden van ons leven, ons dagelijksch brood

en ons dagelijksch doen, ons gewone natuurlijke leven.

Deze christelijke tevredenheid staat met het leven der genade in het allernauwste verband en komt daaruit op.

Paulus zegt niet: ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik heb, maar in hetgeen ik ben. Ge voelt het verschil.

De dingen die we hebben staan om ons heen. Die beheerschen ons geluk niet. In een weelderig paleis kan iemand zich dood-arm voelen en diep-ongelukkig. In een poover kamertje, — ergens in een morsige straat drie-hoog-achter — kan een echt christen zich zoo rijk voelen dat hij danken en zingen en jubelen moet. Als ge zijn huisboel en plumje aankijkt begrijpt ge het niet. Maar als ge in zijn ziel zoudt kunnen zien dan wel.

Neen, niet wat we hebben of missen in het leven bepaalt ons geluk, onze tevredenheid, onze vergenoegdheid, maar hoe onze ziel op de omstandigheden reageert, of het in ons hart rijkdom of armoede is.

Als daar de troon van Christus staat opgericht, dan zijn wij altijd rijk.

Gelukkig de christen die door genade in de school der heiligmaking zooveel klassen heeft doorlopen — al ging 't moeilijk — dat hij zeggen mag: ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben.

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

De werkwijze onzer Synodes.

V.

Het zou alzoo geen geringe verbetering inhouden, indien de rapporten over de rapporten, welke bij de Synode zijn ingediend, van de onderstelling uitgingen, dat de inhoud van deze laatste bij de Synodeleden voldoende bekend is, zich van herhaling onthielden, voor de motiveering van die punten, waarmee de rapporterende commissie het met de deputaten eens is, volstonden met verwijzing naar de gronden in het rapport der deputaten genoemd en slechts dan tot motiveering overgingen, wanneer een konklusie van deputaten hun instemming niet had.

Maar er komen ter Synode niet alleen rapporten over rapporten, maar ook andere. Daaronder dienen eerst vermeld rapporten over voorstellen, bij de Synode aanhangig gemaakt.

Zijn die voorstellen van meer dan gewoon belang, zoo worden zij in het agendum afgedrukt.

Wij denken hier — het voorbeeld is weer willekeurig gekozen — aan de voorstellen, welke verschillende mindere kerkelijke vergaderingen op de jongste Synode brachten betreffende de radio-kerkdienstuitzending.

Men kan die lezen in het agendum.

Afzonderlijk werd toegezonden een memorandum van het comité voor Gereformeerden radio-kerkdienst.

Het rapport daarover vindt men op blz. 54 der Bijlagen.

Huidigt men het systeem dat elk rapport den korten inhoud van voorstellen en hun gronden moet weergeven, dan mag dit rapport wel een model heeten.

Het neemt nog geen volle pagina in beslag.

Toch vraagt het opstellen van een pagina, met

kleine letter gedrukt, meer werk dan buitenstaanders vermoeden.

De tijd, hieraan besteed, belooft, dat het zoo veel later voor de behandeling ter Synode gereed was.

En dat, terwijl de praeses er herhaaldelijk op zachte wijze op aandrong te zorgen, dat er toch voedsel op den Synodalen disch kwam.

Doordat de commissies niet vlug genoeg afleveren, wordt de Synode slag op slag opgehouden.

Vaak wordt een publieke zitting afgebroken in de hoop, dat er voldoende stof zal zijn.

Hoe dat psychologisch werken moet en wat daarvan het gevolg is, hopen we later in deze artikelenreeks te beschouwen.

Maar om nu tot het rapport over den radio-kerkdienstuitzending terug te keeren.

Wat staat daar nu eigenlijk in?

Drieërlei. Ten eerste, dat de commissie heeft kennis genomen van dit en dat. Ten tweede, dat zij hiervan en daarvan het belang inziet. Ten derde, dat zij deze en die punten heeft overwogen.

Dit alles wordt slechts gekonstateerd, niet bereedeneerd.

Overtuigende kracht gaat er niet van uit.

Dat was ook niet nodig, want dat zou zijn geweest pleiten voor een gewonnen zaak.

Maar daarom kon het ook best worden gemist.

Met de voorstellen, welke men op blz. 47 en 48 van de Acta vindt, kon de commissie haar taak als beëindigd hebben beschouwd.

In het mondeling debat, dat bijna als regel gevoerd wordt, had dan zoo nodig nog het een en ander kunnen worden toegelicht.

Wij mogen nog wel eens de verzekering van ons vorig artikel herhalen, dat noch rapporterende commissie noch rapporteur volgens ons eenige blaam treft.

Zij hielden zich aan de gewoonte.

Dat mag allermint gelaakt.

Maar het is die gewoonte, de methode, het systeem, dat herziening behoeft.

Kwamen er slechts enkele van soortgelijke voorstellen bij de Synode in, dan zou het de moeite niet waard zijn om erover te spreken.

Maar waar soms die voorstellen zeer talrijk zijn, biedt een verbeterde methode, in den zin als wij aangaven, een tijdsbesparing, welke niet te verwerpen is.

Er is nog een ander soort van rapporten, n.l. over bezwaarschriften.

Daarmee staat het weer anders.

Die worden niet in hun geheel in het agendum afgedrukt.

De Synodeleden dragen er vóórdat de Synode gehouden wordt, geen kennis van, tenzij de bezwaarschriften aan ieder een afschrift doen toekomen, wat nog al eens gebeurt.

Indien dit laatste geschiedt, draagt het toch geen officieel karakter.

Zulke rapporten moeten, vooral wanneer de bezwaarschriften zelf niet in de Acta komen, van het bezwaar een beknopte uiteenzetting geven.

Hoofdzakelijk zijn die bezwaren van tweeërlei aard: ze zijn of afkomstig van personen, die zich verongelikt achten, of van mindere vergaderingen, welke in moeilijkheid verkeerden aangaande grensregelingen.

Wat daarbuiten valt — wij rekenen nu niet met de bezwaarschriften naar aanleiding van het jongste schisma, omdat die uiteraard exceptioneel zijn — is gering.

Wie nu de Acta van onderscheiden Synodes inziet, vraagt zich af of ook hierop niet kan worden bezuinigd.

Het blijft gewoonlijk niet bij een aanstippen, waarover het bezwaar loopt.

Er wordt soms heel wat bij overhoop gehaald.

Nu beweren we niet, dat dit in een enkel geval niet noodzakelijk is.

Maar ook hierbij kan veel van het schriftelijke rapport naar de mondelinge discussie worden overgebracht.

Men meene niet, dat dit, wat den tijd betreft, op hetzelfde neer komt.

Want het gebeurt slechts hoogst zelden, dat een breede schriftelijke uiteenzetting de discussie bekort.

Als een rapport wordt voorgelezen kost het dikwijls moeite al de finesses in zich op te nemen.

Daarnaar wordt dan navraag gedaan.

De eene vraag lokt weer een andere uit.

En zoo duurt de discussie vaak nog langer, dan wanneer het rapport naar de strengste beperking had gestreefd.

Over de bezwaarschriften, welke een meer persoonlijk karakter dragen, spreken we hier liever niet. Indien we daarvan een voorbeeld aanhaalden, zou de betrokken persoon allicht gaan meenen, dat zijn zaak volgens ons minder nauwgezet had moeten worden behandeld. Aan persoonlijke kwesties zitten bijna zonder uitzondering teere plekken. Die roeren we liever niet aan.

Veiliger kan gewezen worden op de bezwaarschriften inzake grensregelingen. Op de laatste Synode waren grensgeschillen aan de orde van de kerken van Gronau en Lossen; Sybrandaburen, Goënga en Scharnegoutum; Zuilen; Loenen en Vreeland; Bierum en Spijk.

Enkele van deze kwesties konden spoedig worden afgedaan.

Het rapport daarover was bijzonder kort en naar wij ons meenen te herinneren, het debat ook.

Maar er was ook een geval, dat in niet minder dan drie zittingen ter sprake kwam, waarover een tamelijk uitvoerig rapport werd uitgebracht.

Ook een ander vergde nog al veel tijd, vooral toen de rapporteur tot de konklusie kwam, dat de Particuliere Synode in deze zaak niet alles had gedaan, wat in haar vermogen is.

Over een kwestie van grensregelingen een rapport op te stellen is het ondankebaarste wat zich denken laat.

Men moet steeds weer het taale geduld bewonderen, waarmee de rapporteurs die gevallen uitpluizen.

Kunnen zij aantonen, dat hier of daar een kerkrechtelijke fout werd begaan, dan heeft de Synode er vat aan.

Een Synodelid zou echter de kaart van het heele land moeten kennen om over de bijzonderheden te oordeelen.

Het zijn de ingewikkeldste puzzles, welke de Synode worden voorgelegd.

En het voortreffelijkste rapport lost gewoonlijk de puzzle niet op.

Daarom lijkt het ons het uitnemendst, dat hieraan geen breede rapporten worden besteed.

De commissie kome met een voorstel, voorzien van een simpele motiveering.

Zij wachte af of er verdere toelichting gewenscht wordt en geve die dan mondeling.

Nu is er bij enkele rapporteurs reeds een streven waar te nemen om hun rapporten van welken aard die ook zijn, in den boven aangeduiden zin te bewerken.

Dat dient gewaardeerd.

Toch kan dat slechts algemeen doorgevoerd worden, indien de Synode zelf dienaangaande een wenk geeft of een beslissing neemt.

Soms wil een rapporteur in dezen geest werken, maar acht de commissie het beter aan „de historische lijn” — een uitdrukking, waarvan op een Synode wel eens een magische invloed uitgaat — vast te houden.

Dan heeft hij zich natuurlijk naar het oordeel der commissie te voegen.

Daarom moet de Synode zelf er zich mee bemoeien.

En wanneer men dan de Acta eens doorbladert en een ruwe schatting maakt, hoeveel er besnoeid had kunnen worden, indien de thans bepleite wijze van arbeiden algemeen gevolgd ware, dan komt men tot een aardig sommetje.

Het is onze indruk, dat dit alleen voor de synode van Groningen minstens drie dagen zou hebben gescheeld.

Maar hiermee is nog niet alles gezegd.

— Te ver gezocht.

Indien Prof. Bouwman aan het eind van een repliek, waarvan hij naar aanleiding van mijn verdediging van de grondgedachte in mijn brochure „Internationaal Calvinisme” mij diende, niet had geschreven: „Wij hopen, dat Prof. Hepp wanneer hij nog op deze zaak terugkomt, het persoonlijke element niet weder naar voren brengt”, zouden we de zaak hebben laten rusten.

Ik ben van het nut van verdediging, kritiek, polemiek of hoe men het ook noemen wil in bepaalde gevallen van harte overtuigd.

Maar ik werk liefst die dingen ineens af.

Naar mijn inzicht moet men met dupliek veel zuiniger zijn. En tripliek of quadrupliek leveren gewoonlijk niet het minste profijt op, maar hebben in den regel een verloop, dat vermoedt en verveelt.

Daarom heb ik voor deze dupliek reeds een groot bezwaar bij mij te overwinnen.

Ik stap er over heen, omdat ik Prof. Bouwman niet in den waan wil laten als zou ik in mijn verdediging een persoonlijk element naar voren hebben gebracht.

Gelijk het wel meer gebeurt las ik den slotzin van zijn artikel het eerst.

Openhartig wil ik bekennen, dat ik er ten zeerste over verwonderd was en mij afvroeg, wat ik verkorven had.

Ik wist niet beter of ik had persoonlijke elementen er buiten gehouden.

Er bestond geen reden voor er die in te halen.

Met te meer attentie las ik daarom het artikel. Daarin schrijft Prof. Bouwman: „Hij (dat ben ik dan) gevoelt in verband met een enkele uitdrukking behoefte om zich „persoonlijk te verdedigen”. Om welke reden hij daaraan behoefte heeft is ons niet recht duidelijk. Wij hebben hem niet persoonlijk aangevallen”.

Nu ging mij een licht op.

Het is wel jammer, dat Prof. Bouwman de bedoelde passage uit mijn artikel niet letterlijk citeerde.

Dan hadden de Bazuin-lezers dadelijk kunnen kontroleeren of zijn opvatting van mijn woorden juist was.

Het ware te wenschen, dat men in onze pers het zich tot een gewoonte maakte om beweringen, waartegen men meent te moeten opkomen, ook woordelijk aan te halen.

Dat moge soms wat tijd- en ruimteroovend zijn, het bevordert een juiste beoordeeling.

Indien men het lezend publiek als mondig erkent, lijkt mij dit de ware methode.

Wat heb ik geschreven?

Na mijn dankbaarheid jegens Prof. Bouwman te hebben betuigd, dat hij mijn brochure „Internationaal Calvinisme” niet in een recensie besprak, maar in een gewoon artikel, waardoor de gelegenheid mij werd geboden mij nader te verklaren, vervolgde ik:

„Niet omdat ik zooveel behoefte gevoel om mij persoonlijk te verdedigen.

Maar omdat ik de zaak van zoo hoog gewicht acht.

Onzen lezers is dit voldoende bekend.”

Dat is heel iets anders, dan wat Prof. Bouwman mij in den mond legt.

Hij zegt, dat ik behoefte gevoelde om mij „persoonlijk te verdedigen.”

Ik zei, dat ik niet zooveel behoefte gevoelde om mij persoonlijk te verdedigen.

Dat is ongeveer het tegenovergestelde.

Ik voegde er uitdrukkelijk bij, dat het mij om de zaak ging. Prof. Bouwman laat dat geheel weg.

Daarenboven legt Prof. Bouwman in het woord „persoonlijk” iets heel anders dan er bijkens het verband in kan liggen.

Men kan tot iemand zeggen: mijnheer, u wordt persoonlijk. Dan beteekent dat, dat hij de eer van een ander te na komt.

Maar als ik voor een uitnodiging bedank, kan ik mij verontschuldigen: persoonlijk kan ik er tot mijn spijt niet aan deel nemen. Dat heeft met mijn eer niets te maken. Zoo kan dit woord nog andere beteekenissen hebben, die buiten de eer van den persoon omgaan.

Toen ik dan schreef, dat ik niet zooveel behoefte gevoelde om mij persoonlijk te verdedigen, zocht ik er heusch niet een soort van eerezaak achter.

Ik dacht er in de eerste verte niet aan, dat Prof. Bouwman mij persoonlijk onaangenaam had willen zijn en dat nu de plicht op mij rustte om mij persoonlijk te verdedigen.

Daarom is zijn konklusie veel te ver gezocht. Zelfs begrijp ik niet, hoe hij er toe komt.

Ik wilde er niet meer mee te kennen geven dan: is een schrijver over een of andere aangelegenheid er natuurlijkerwijze toe geroepen om, wanneer daarop kritiek wordt geöfend, zich daartegen ook te verdedigen, ik voor mij heb daaraan weinig behoefte. Als de zaak niet van zulk een buitengewoon belang ware, zou ik van mijn natuurlijk recht zeer waarschijnlijk geen gebruik maken.

Ik hoop, dat Prof. Bouwman thans zelf zal erkennen zich te hebben vergist.

Ook is het echter een abus, wanneer hij beweert, dat ik tegen een enkele uitdrukking in zijn artikel bezwaar heb.

Neen, ik ben juist opgekomen tegen de heele strekking daarvan.

Hij is van oordeel, dat de internationale organisatie, waarover ik schrijf, een kerkelijk cachet moet dragen, door de kerken moet worden aangevat.

Daartegenover heb ik ontwikkeld, waarom dit niet kan en niet mag.

Dat zal dadelijk blijken, wanneer Prof. Bouwman er zich toe zet om een plan te ontwerpen, waarin wordt aangegeven hoe zoo'n internationale kerkelijke organisatie te verwezenlijken is, die ook tal van niet-kerkelijke belangen behartigt.

Ik noodigde hem dringend uit met zulk een plan voor den dag te komen.

Voor het oogenblik kan ik niet anders zien of de idee van Prof. Bouwman is en principieel en praktisch niet in den haak.

Kon hij echter zijn gedachte zoo uitwerken, dat de samenwerking van alle kerken, waarin Gereformeerden zijn op beslist Gereformeerde basis (dus niet in geest en hoofdzaak) uitzicht bood en kon hij principieel aantonen, dat het in de bevoegdheid van zoo'n kerkelijke vergadering ligt om zich ook op de terreinen van staat, maatschappij, weten-

schap en kunst te bewegen, dan zou ik mij gaarne laten overtuigen.

Nu zie ik zijn denkbeeld in nevel en mist gehuld. Waarom laat hij er de zon niet over schijnen?

Hij ontwikkelt plan noch program.

Alles is even ij.

Toch heeft ook deze zaak des Konings haast.

Waarom dan zijn krachten er niet aan gegeven?

Breken is gemakkelijker dan bouwen.

Mochten we Prof. Bouwman spoedig met den troffel zien.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST

Eens Schrijvers doel.

Bij wijze van uitzondering moet ditmaal de inhoud van deze rubriek een andere zijn dan gewoonlijk; niet van beschouwend, maar van polemischen aard.

Op de bespreking n.l. van het boek „De Stiekemerd” in een der vorige nummers, heeft de auteur, de heer Lantermans, gereageerd met een vrij uitvoerig stuk, dat hij gaarne onder de aandacht gebracht wil zien van hen, die deze bespreking lezen.

Hoffelijkheid, maar vooral ook objectiviteit, die eerste eisch is voor literaire kritiek vorderen, dat aan dit verzoek wordt voldaan. En dus geef ik hierachter het geheele artikel van den heer Lantermans weer, uiteraard met toevoeging van het wederwoord, waartoe het noopt. Zoo wordt de inhoud van deze rubriek ditmaal van polemischen aard, al is het ook, dat die het karakter draagt van een vriendschappelijke discussie.

Het geschiedt evenwel bij wijze van uitzondering. Want deze rubriek is niet de plaats voor polemiek. Voor zoover de wekelijksche boekbehandeling aanleiding geeft tot nadere gedachtenwisseling, wordt zulks steeds per correspondentie afgedaan en in het belang van de rubriek zelf wil ik gaarne die goede gewoonte blijven volgen. Ditmaal echter is de debater de auteur van het boek zelf, en dus lijkt het mij zijn goed recht, dat hij dezelfde spreektribune krijgt, die de recensent heeft gehad. Hier volgt dus allereerst het stuk van den heer Lantermans:

Er is te allen tijde een verschil geweest tusschen een kachelfabrikant en een boekenmaker. De fabrikant vraagt: „Wat soort ding begeert het publiek? Van welk maakding kan ik het meest verkoopen?” De schrijver doet dat niet. Als een uitgever hem bericht: „Wilt U het slot van Uw handschrift wat wijzigen, zoodat het geheel een betere afloop heeft? Ons publiek wil dat!” dan antwoordt een schrijver wel eens: „Dat doe ik niet!” Een schrijver doet anders dan een fabrikant. Hoe doet hij dan wel? Mij lijkt het best die vraag te beantwoorden, door eenige uitspraken van bovengenoemde recensie wat nauwkeurig te bekijken.

1. Hij is eigenlijk een geheel onverklaarbaar mensch.

Wat wil nou toch eigenlijk zoo'n boekenmaker, als hij daar een heel verhaal „De Stiekemerd” noemt? Een stiekemerd is iemand, die stiekem zijn eigen, ingesloten leven leidt; die soms stiekem zit te lachen, zonder dat hij zich wat van een ander aantrekt, en die ook met allerlei stiekemigheden voor de dag komt, die men niet van hem had verwacht: hij is dus voor zijn omgeving een zonderling, een onbegrepen. En heeft nu de schrijver gezegd: „Kom, nou zal ik die vent eens voor jullie neerzetten en hem omdraaien, rechts en links en ten onderst boven zoodat je hem heelmaal gezien hebt? En dan zal ik hem binnenst buiten keeren, zoodat je hem ook van binnen kunt zien en er voor jullie niks geen stiekems meer aan is, net zoo min als voor mij? Dank U! hier gold het iemand te beschrijven, die niet alleen door zijn omgeving een stiekemerd genoemd werd, maar die het ook was; die het was voor de auteur en het dus ook moest zijn voor de lezer, als die het boek uit heeft.

De hoofdpersoon blijft dus een onverklaarbaar mensch, een stiekemerd.

2. Die wel getuigt, maar nooit zoo, dat de naaste daardoor voor Christus gewonnen wordt.

Een schrijver, ook een Christen-schrijver, is geen kachelfabrikant. Hij vertelt, doet niets dan vertellen, van de blijheid, de smart, de zielstrijd, die zijn deel is. Hij zet voor U neer een brok leven, zoodat hij het gezien heeft, zoodat hij het ziet. Hij schildert. Vooral menschen. Feitelijk alleen maar menschen. De rest is lijst en doek. Het licht, dat op het doek valt, komt uit des schrijvers ziel.

Zie, daar staat de Stiekemerd voor U. De schrijver werpt voor U zijn zoeklicht op hem. Ziet ge zijn starre oogen? En zijn gesloten lippen bij die vooruitgestoken kin? Ja maar; ge ziet die leelijke vlek niet, die hij op zijn rug heeft zitten. Wacht, ik zal hem even voor U omdraaien. Dat kan best. Kijk hem nu nog eens in de oogen. Ziet ge, hoe die lippen haast onmerkbaar bewegen en hoe dat heele gezicht wat krampachtig vertrekt? Dat ziet ge. Natuurlijk. Maar ge weet niet, waar dat vandaan komt, want de pijn in zijn buik, die die trekkingen veroorzaakt, kunt ge niet zien, want wie kijkt er in eens menschen mag? En de schrijver weet dat ook niet altijd, want de Stiekemerd zwijgt over zulke nulliteiten als een beetje pijn. Alleen als de Stiekemerd zelf praat, vooral als de gereformeerde ouderling, die heel wat van de Stiekemerd gehoord heeft,